

ПОСТАНОВА ІМЕНЕМ УКРАЇНИ

27 квітня 2016 року

м. Київ

*Судова палата у цивільних справах
Верховного Суду України в складі:*

*головуючого
суддів*

*Гуменюка В.І.,
Охрімчук Л.І.,
Романюка Я.М.,*

*Сімоненко В.М.,
Яреми А.Г.,*

розглянувши на спільному судовому засіданні справу за позовом ОСОБА_1 до Шевченківського відділу державної виконавчої служби Чернівецького міського управління юстиції, приватного підприємства «Спеціалізоване підприємство «Юстиція», публічного акціонерного товариства «Фідобанк» про визнання прилюдних торгів, протоколу проведення прилюдних торгів та акта державного виконавця про реалізацію предмета іпотеки недійсними за заявою публічного акціонерного товариства «Фідобанк» про перегляд ухвали колегії суддів судової палати у цивільних справах Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 7 жовтня 2015 року,

в с т а н о в и л а :

У січні 2014 року ОСОБА_1 звернувся до суду із зазначеним позовом, мотивуючи вимоги тим, що 14 січня 2011 року приватне підприємство «Спеціалізоване підприємство «Юстиція» (далі – ПП «СП «Юстиція»)) на підставі судового наказу від 12 березня 2010 року, виданого Шевченківським районним судом м. Чернівці у справі за заявою публічного акціонерного товариства «Ерсте Банк» (далі – ПАТ «Ерсте Банк»), правонаступником якого є публічне акціонерне товариство «Фідобанк» (далі – ПУАТ «Фідобанк»), про стягнення з нього заборгованості в сумі 120 тис. 786 доларів США 43 центи, провело прилюдні торги з реалізації належного позивачу нерухомого майна – квартири АДРЕСА_1, про що державним виконавцем 24 січня 2011 року було складено акт про реалізацію предмета іпотеки. Єдиним покупцем на торгах було зареєстровано ПАТ «Ерсте Банк», що стало їх переможцем.

Посилаючись на те, що прилюдні торги були проведені з порушенням норм Тимчасового положення про порядок проведення прилюдних торгів з реалізації арештованого нерухомого майна, затвердженого наказом

Міністерства юстиції України 27 жовтня 1999 року № 68/5 та зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 2 листопада 1999 року № 745/4038 (далі – Тимчасове положення), оскільки відбулися за участю лише одного учасника торгів, ОСОБА_1 просив суд визнати недійсними прилюдні торги з реалізації арештованої квартири, протокол від 14 січня 2011 року НОМЕР_1 проведення прилюдних торгів з реалізації арештованого нерухомого майна, а також акт державного виконавця про реалізацію предмета іпотеки від 24 січня 2011 року.

Суди розглядали справу неодноразово.

Шевченківський районний суд м. Чернівці ухвалою від 28 січня 2015 року провадження у справі в частині позовних вимог ОСОБА_1 до Шевченківського відділу державної виконавчої служби Чернівецького міського управління юстиції (далі – Шевченківський ВДВС Чернівецького МУЮ), ПП «СП «Юстиція» про визнання прилюдних торгів, протоколу проведення прилюдних торгів та акта державного виконавця про реалізацію предмета іпотеки недійсними закрит з підстав, визначених пунктами 2, 7 частини першої статті 205 Цивільного процесуального кодексу України (далі – ЦПК України).

Шевченківський районний суд м. Чернівці рішенням від 28 січня 2015 року в задоволенні позову ОСОБА_1 відмовив.

Апеляційний суд Чернівецької області рішенням від 18 березня 2015 року рішення Шевченківського районного суду м. Чернівці від 28 січня 2015 року скасував, позов ОСОБА_1 задовольнив: визнав недійсними прилюдні торги з реалізації арештованої квартири АДРЕСА_1, проведені ПП «СП «Юстиція» на виконання судового наказу від 12 березня 2010 року, а також протокол від 14 січня 2011 року проведення прилюдних торгів з реалізації арештованого нерухомого майна, що є предметом іпотеки та акт державного виконавця Шевченківського ВДВС Чернівецького МУЮ від 24 січня 2011 року про реалізацію предмета іпотеки.

Колегія суддів судової палати у цивільних справах Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ ухвалою від 7 жовтня 2015 року касаційну скаргу ПУАТ «Фідобанк» відхилила, рішення Апеляційного суду Чернівецької області рішенням від 18 березня 2015 року залишила без змін.

13 січня 2016 року до Верховного Суду України звернулося ПУАТ «Фідобанк» із заявою про перегляд ухвали колегії суддів судової палати у цивільних справах Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 7 жовтня 2015 року з підстави невідповідності судового рішення суду касаційної інстанції викладеному у постанові Верховного Суду України висновку щодо застосування у подібних правовідносинах норм матеріального права.

У зв'язку із цим ПУАТ «Фідобанк» просить скасувати ухвалу колегії суддів судової палати у цивільних справах Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 7 жовтня 2015 року та рішення Апеляційного суду Чернівецької області від 18 березня 2015 року й

залишити в силі рішення Шевченківського районного суду м. Чернівці від 28 січня 2015 року.

Заслухавши суддю-доповідача, дослідивши наведені в заяві доводи, Судова палата у цивільних справах Верховного Суду України вважає, що заява підлягає задоволенню з огляду на таке.

Відповідно до статті 353 ЦПК України Верховний Суд України переглядає судові рішення у цивільних справах виключно з підстав і в порядку, встановлених цим Кодексом.

Згідно з пунктом 4 частини першої статті 355 ЦПК України заява про перегляд судових рішень у цивільних справах може бути подана з підстави невідповідності судового рішення суду касаційної інстанції викладеному у постанові Верховного Суду України висновку щодо застосування у подібних правовідносинах норм матеріального права.

За змістом статті 360⁴ ЦПК України Верховний Суд України задовольняє заяву за наявності однієї з підстав, передбачених частиною першою статті 355 цього Кодексу.

Суди під час розгляду справи встановили, що 19 вересня 2008 року між ПАТ «Ерсте Банк», правонаступником якого є ПУАТ «Фідобанк», та ОСОБА_1 укладено кредитний договір.

У рахунок забезпечення виконання зобов'язань за цим кредитним договором того ж дня між сторонами укладено договір іпотеки, предметом якого визначено нерухоме майно – квартиру АДРЕСА_1.

У зв'язку з невиконанням ОСОБА_1 зобов'язань за вказаним кредитним договором Шевченківський районний суд м. Чернівці видав 12 березня 2010 року судовий наказ про стягнення солідарно з ОСОБА_1 та ОСОБА_2 на користь ПАТ «Ерсте Банк», правонаступником якого є ПУАТ «Фідобанк», 120 тис. 786 доларів США 43 центів заборгованості за кредитним договором та 880 грн у рахунок оплати судових витрат.

На підставі цього наказу державний виконавець Шевченківського ВДВС Чернівецького МУЮ відкрив виконавче провадження про стягнення заборгованості за кредитним договором шляхом звернення стягнення на предмет іпотеки.

З метою проведення прилюдних торгів державним виконавцем Шевченківського ВДВС Чернівецького МУЮ на тендерній основі залучено ПП «СП «Юстиція».

14 січня 2011 року ПП «СП «Юстиція» провело прилюдні торги з реалізації нерухомого майна, що є предметом іпотеки, – квартири АДРЕСА_1.

За результатами торгів ПП «СП «Юстиція» складено протокол проведення торгів від 14 січня 2011 року НОМЕР_1. Переможцем торгів згідно із цим протоколом стало ПАТ «Ерсте Банк» (т.1, а.с. 2).

Крім того, суди встановили, що Шевченківський районний суд м. Чернівці рішенням від 11 квітня 2012 року, залишеним без змін ухвалою Апеляційного суду Чернівецької області від 6 червня 2012 року, відмовив у задоволенні позову ОСОБА_1 до ПП «СП «Юстиція», Шевченківського ВДВС

Чернівецького МУЮ, третя особа – ПАТ «Ерсте Банк», про визнання недійсними результатів прилюдних торгів від 14 січня 2011 року з реалізації квартири АДРЕСА_1 (т.1, а.с. 60–64).

Задовольняючи позовні вимоги ОСОБА_1, апеляційний суд, з висновками якого погодився й суд касаційної інстанції, послався на те, що проведення прилюдних торгів на підставі примусового виконання судового рішення про стягнення заборгованості за кредитним договором та за відсутності звернення стягнення на предмет іпотеки за рішенням суду регулюється Законом України «Про виконавче провадження» та Тимчасовим положенням, а не Законом України «Про іпотеку». Установивши, що прилюдні торги проведено з порушенням пунктів 4.2, 7.1 Тимчасового положення, зокрема, арештоване майно виставлене на торги за наявності лише одного покупця, суд дійшов висновку, що такі торги відбулися з порушенням чинного законодавства, тому підлягають визнанню недійсними.

У заяві ПУАТ «Фідобанк» посилається на невідповідність ухвали Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 7 жовтня 2015 року викладеному в постанові Верховного Суду України від 18 листопада 2015 року висновку щодо застосування у подібних правовідносинах норм матеріального права.

У цій постанові міститься висновок Верховного Суду України про те, що норми Закону України «Про виконавче провадження» дозволяють державному виконавцю передавати на реалізацію предмет іпотеки в ході примусового виконання рішень судів про стягнення на користь іпотекодержателя заборгованості, яка впливає із забезпечених іпотекою зобов'язань, за таких умов: відсутність у боржника будь-якого іншого майна, на яке можна першочергово звернути стягнення; наявність заборгованості виключно перед іпотекодержателем; дотримання порядку реалізації майна, визначеного Законом України «Про іпотеку». Таким чином, до спірних правовідносин підлягає застосуванню норма статті 45 Закону України «Про іпотеку».

Отже, існує невідповідність оскаржуваного судового рішення суду касаційної інстанції викладеному в постанові Верховного Суду України висновку щодо застосування у подібних правовідносинах норм матеріального права.

Вирішуючи питання про усунення цієї невідповідності, Судова палата у цивільних справах Верховного Суду України виходить з такого.

Відповідно до статті 1 Закону України «Про іпотеку» іпотека – це вид забезпечення виконання зобов'язання нерухомим майном, що залишається у володінні і користуванні іпотекодавця, згідно з яким іпотекодержатель має право в разі невиконання боржником забезпеченого іпотекою зобов'язання одержати задоволення своїх вимог за рахунок предмета іпотеки переважно перед іншими кредиторами цього боржника у порядку, встановленому цим Законом.

За положеннями частин першої і третьої статті 33 Закону України «Про

іпотеку» у разі невиконання або неналежного виконання боржником основного зобов'язання іпотекодержатель має право задовольнити свої вимоги за основним зобов'язанням шляхом звернення стягнення на предмет іпотеки.

Право іпотекодержателя на звернення стягнення на предмет іпотеки також виникає з підстав, встановлених статтею 12 цього Закону.

Звернення стягнення на предмет іпотеки здійснюється на підставі рішення суду, виконавчого напису нотаріуса або згідно з договором про задоволення вимог іпотекодержателя.

За змістом статті 41 Закону України «Про іпотеку» реалізація предмета іпотеки, на який звертається стягнення за рішенням суду, проводиться шляхом продажу на прилюдних торгах у межах процедури виконавчого провадження, передбаченої Законом України «Про виконавче провадження», з дотриманням вимог цього Закону.

Виконавче провадження є процесуальною формою, що гарантує примусову реалізацію рішення суду, яким підтверджені права та обов'язки суб'єктів матеріальних правовідносин цивільної справи.

Закон України «Про виконавче провадження» визначає умови і порядок виконання рішень судів та інших органів (посадових осіб), що відповідно до закону підлягають примусовому виконанню у разі невиконання їх у добровільному порядку.

Главою 4 цього Закону визначається загальний порядок звернення стягнення на майно боржника. Серед іншого, відповідно до частини першої статті 52 цього Закону звернення стягнення на майно боржника полягає в його арешті, вилученні та примусовій реалізації.

Стаття 44 цього Закону передбачає черговість задоволення вимог стягувачів, згідно з якою в першу чергу задовольняються забезпечені заставою вимоги щодо стягнення з вартості заставленого майна.

Положеннями статті 54 Закону України «Про виконавче провадження» визначено особливості звернення стягнення на заставлене майно. Зокрема, згідно із частиною восьмою цієї статті примусове звернення стягнення на предмет іпотеки здійснюється державним виконавцем з урахуванням положень Закону України «Про іпотеку».

За змістом цієї статті підставою для застосування положень Закону України «Про іпотеку» до спірних правовідносин є звернення стягнення на предмет іпотеки, тобто його арешт, вилучення та примусова реалізація в розумінні частини першої статті 52 Закону України «Про виконавче провадження».

Таким чином, положення Закону України «Про виконавче провадження» допускають звернення стягнення на предмет іпотеки в ході процедури виконавчого провадження без відповідного рішення в межах процедури стягнення коштів з іпотекодавця на користь іпотекодержателя.

Якщо за судовим рішенням з відповідача стягнуто кредитну заборгованість, то суд не може змінити спосіб виконання такого рішення суду на звернення стягнення на предмет іпотеки, оскільки рішення суду про

стягнення заборгованості має виконуватися за рахунок усього майна, що належить боржнику.

Відповідно до порядку примусового звернення стягнення коштів з боржника, врегульованого Законом України «Про виконавче провадження», першочергово звертається стягнення на відповідні кошти боржника, рухоме майно, а за його відсутності – на об'єкти нерухомості.

Статтею 54 цього Закону передбачено, що звернення стягнення на заставлене майно в порядку примусового виконання допускається за виконавчими документами для задоволення вимог стягувача-заставодержателя.

Оскільки статтею 575 ЦК України іпотеку визначено як окремий вид застави, положення Закону України «Про виконавче провадження» дозволяють звернути стягнення на іпотечне майно для задоволення вимог іпотекодержателя.

Положення цього Закону дозволяють державному виконавцю передавати на реалізацію предмет іпотеки в ході примусового виконання рішень судів про стягнення на користь іпотекодержателя заборгованості, яка випливає із забезпечених іпотекою зобов'язань, за таких умов: відсутність у боржника будь-якого іншого майна, на яке можна першочергово звернути стягнення; наявність заборгованості виключно перед іпотекодержателем; дотримання порядку реалізації майна, визначеного Законом України «Про іпотеку».

Саме до цього зводяться правові висновки Верховного Суду України, викладені у наданій для порівняння постанові від 18 листопада 2015 року.

Зadowolняючи позовні вимоги ОСОБА_1 апеляційний суд, висновками якого погодився й суд касаційної інстанції, зазначеного вище не врахував і безпідставно не застосував до спірних правовідносин положення Закону України «Про іпотеку», зокрема статті 45 цього Закону, за якою можна провести торги за наявності одного учасника.

Суд першої інстанції, обґрунтовуючи рішення про відмову в задоволенні позовних вимог не послався на положення статті 45 Закону України «Про іпотеку», однак правильно вирішив справу по суті, установивши, що прилюдні торги з реалізації предмета іпотеки проведені з дотриманням вимог Тимчасового положення та Закону України «Про виконавче провадження».

Відповідно до підпункту «б» пункту 2 частини другої статті 360⁴ ЦПК України за наявності підстав, передбачених пунктами 1, 2, 4 частини першої статті 355 цього Кодексу, та в разі неправильного застосування судом (судами) норми матеріального права, що призвело до неправильного вирішення спору, суд має право скасувати судові рішення (судові рішення) та залишити в силі судові рішення (судові рішення), що було помилково скасовано судом апеляційної та/або касаційної інстанції.

За таких обставин ухвала колегії суддів судової палати у цивільних справах Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 7 жовтня 2015 року та рішення Апеляційного суду Чернівецької області рішенням від 18 березня 2015 року не можуть залишатися

в силі, а підлягають скасуванню на підставі підпункту «б» пункту 2 частини другої статті 360⁴ ЦПК України із залишенням у силі рішення Шевченківського районного суду м. Чернівці від 28 січня 2015 року, яке було помилково скасоване судом апеляційної інстанції.

Керуючись статтями 355, 360³, 360⁴ ЦПК України, Судова палата у цивільних справах Верховного Суду України

п о с т а н о в и л а :

Заяву публічного акціонерного товариства «Фідобанк» задовольнити.

Ухвалу колегії суддів судової палати у цивільних справах Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 7 жовтня 2015 року та рішення Апеляційного суду Чернівецької області від 18 березня 2015 року скасувати і залишити в силі рішення Шевченківського районного суду м. Чернівці від 28 січня 2015 року.

Постанова є остаточною і може бути оскаржена тільки на підставі, встановленій пунктом 3 частини першої статті 355 ЦПК України.

Головуючий

В.І. Гуменюк

Судді:

Л.І. Охрімчук

Я.М. Романюк

В.М. Сімоненко

А.Г. Ярема

ПРАВОВИЙ ВИСНОВОК
у справі за № 6-54цс16

Положення Закону України «Про виконавче провадження» дозволяють державному виконавцю передавати на реалізацію предмет іпотеки в ході примусового виконання рішень судів про стягнення на користь іпотекодержателя заборгованості, яка випливає із забезпечених іпотекою

зобов'язань, за таких умов: відсутність у боржника будь-якого іншого майна, на яке можна першочергово звернути стягнення; наявність заборгованості виключно перед іпотекодержателем.

Відповідно до статті 54 Закону України «Про виконавче провадження» примусове звернення стягнення на предмет іпотеки здійснюється державним виконавцем з урахуванням положень Закону України «Про іпотеку».

*Суддя
Верховного Суду України*

В.І. Гуменюк